

1973 AUG 18
Film-Színház-Muzsika

Keszi Imre
zenei levele

244

Kis-cellről

Nem állítható, hogy ez a nyár túlságosan gazdag zenei élményekben. És különösen nem állítható ez Budapestről. Igaz, ha az ember kezébe veszi például a Budavári Műsorok című elegáns nyomtatványt, abban csábító című sorozatot talál: Zenélő Udvar (az MTA Üri utcai palotájában), Térzene (ugyancsak a Halászbástyán), Orgonaezt (a Mátyás templomban és a Bécsikapu téri templomban). Itt van továbbá még a Margitsziget és Kiscell. Papíron valóban nem kevés, de a valóságban együtt nem éri el a Vármegyeház udvarán tavaly tartott hangversenyek látogatottságát és jelentőségét.

A „legtélőbb” jelleget és színvonalat a Kiscelli Múzeum udvarán tartott hangversenyek képviselik. A Zenélő Udvar érdekes specialitásaira sor kerül még és az orgonaezt, ha — Budapest és vidéken együtt — kissé túlságosan is sürűek ahhoz, hogy egyenletesen rangosak legyenek, szintén komoly zenei produkcióknak számíthatnak. De a szervezetség hiánya, a nem csak technikai decentralizáltság, az egymásról nem tudó és tudomást venni nem is akaró jobb- és balkezek sokasága némiképp elkese-riti annak az életét, aki a hangversenyekről számot adni kíván.

Nagy Lajos királyunk özvegye egykori lakának udvarán két kamarazene-estét volt alkalma meghallgatni: Sziklay Erika és Lukács Pál hangversenyét, majd az „Interfórum '73” művészeinek estjét. Mindkét műsor szép volt és jól megbírta volna a zárt terem sűrített atmoszféráját és zenei igényeit is. A mélyhegedű sajnos elég kis számú magyar művészeinek legkiválóbbja, Lukács Pál nagyon alkalmas partnert talált Esztő Zsuzsában, mind a Brahms-szonátához, mind De Falla spanyol népdalszvitjéhez. Pedig a Brahms mű, az Esz-dúr szonáta nehézségeit, amelyeket az előadókra ró, nem csekélyek. Tulajdonképpen mindig újra és újra meg kell oldaniuk azt a feladatot, amelyet elsőnek a zeneszerző oldott meg: meggyőző szonáta-formában kell összehozniuk egy kissé kevésbé szonátába kíváncso-

zó zenei anyagot. A szonáta lényege a feldolgozás és ezek a késői, érett brahmsi dallamok túlságosan egységesek és kohezívek, majdnem azt mondhatnám: túlságosan szépek ahhoz, hogy az embernek ne fájjon a szíve felszabdaltatásukért és összevissza ragasztgatásukért a forma törvényei szerint, még ha egy Brahms keze követi is el rajtuk e mesteri mérenyletet. Brahms nagy formái talán éppen azért hagynak kissé szomjasan, mert túlságosan is nagy mestere a kis formáknak, (mint ezt egyébként Sziklay Erika is bizonyította a következőkben). De Falla spanyol darabjai rendkívül gazdagok és színesek, valami pompás lendület és sodrás örvényével viszik magukkal a hallgatót és az előadót egyaránt. Ha Brahms megformálása küzdelemmel és fáradtsággal jár, De Fallé valami magától értetődő, boldogító frissesség, éltető, elektromos bizsergés, nehéz ellenállni az együttúdulás, az ösztönösen megrázó táncmozdulatok kényszerének. És mégis: ezeken az elragadó darabokon lehet ma már lemérni, mi a különbség Bartók és egy igazi, vérbeli, kiváló „folklorista” zeneszerző rangja közt. Csakhogy tévedés ne essék! Egyébként mind Lukács Pál, mind Esztő Zsuzsa valódi gyönyörűséggel adták a valóban gyönyörűt.

Sziklay Erika — Szelecsényi Norbert zongorakíséretével — ezúttal klasszikusokat énekelt, a vértanúság érényét kivéve általában ugyanazokat az erényeket csillogtatva, mint a modern zenében szokta. Rendkívüli muzikalitása, mély és spontán embersége, kultúrája éppen úgy érvényre jut Schubertben és Brahmsban, mint Webernben vagy Balassa Sándorban. A Metastasio szövegére írt Schubert-dalok — amelyeket a fiatal zeneszerző mesterének, Salierinek dedikált — már csak az olasz szöveg miatt is elűnnek a német „lied”-ektől, leginkább a fiatal Mozart rokokóját idézik, vagy éppen a Schubert által nem ismert Pergolesit juttatják az ember eszébe. Másodlagos, erősen stilizált művészet ez, és Sziklay Erika érezteti is, némi rokokó rájátszással. A Brahms-dalok kitűnő ízléssel összeállított kis antológiájában is a szerepjátszó dalok sikerültek a legjobban. A párbeszédes „Dunkel, wie dunkel” a legény és a lány hangváltásával, a népies-hetyke „Schwalbe sag mir an” és a Szere-nád. De Sziklay Erika zenei kultúrája meggyőzően bizonyít ott is, ahol a hangja természetétől távol álló lírai ellágyulást kell tolmácsolnia: gondoljunk az „Immer leiser” kezdetű dal választékosan érzelmes kromatikájára a sorvégeken. Mindamellelt a leg-szebbek a Musszorgszkij-dalok voltak. A Gyermekszoba ciklust talán egy Sziklay Erika típusú kortárs énekesnőre gondolva írhatta a költő-zeneszerző. A gyermektlen dadogó énekbeszéd milyen természetes gesztussal — mint gyermek a babát — húzza maga után a népies-mesészerű dallamosságot! Dallamszépségnek és gyermeki játékoságnak ez a világirodalomban egyedülálló párosítása nem veszélytelen elegy: nagyon tudatos énekművész kell hozzá, hogy nyoma se maradjon benne a gyerekszobában kedveskedő világfi édeskés gesztusának. Sziklay Erika komolyan vette a játékot, a naiv és mégis mélységesen, sőt bölcsen emberi génusz ez egyszeri megnyilatkozását.

Nagyon szépen sikerült az „Interfórum '73” fiataljainak hangversenye is. Az új nemzedékeknek évről évre megismétlődő kedves sorakozója a ferődi Esterházy kastély Haydn-megszentelte környezetében eddig is hatásosan járult hozzá a magyar tehetségek bel- és külföldi megismeréséhez. Ez idén egy klarinétművész, Berkes Kálmán, egy csellista, Onczay Csaba és egy hegedűs, Szenthelyi Miklós került a tv reflektorainak fénykörébe. Ők vonultak fel a kiscelli udvarban is, olyan kiváló zongoristák társaságában, mint Kocsis Zoltán és Varga Csilla. Talán nem volt még fiatalság, amely ennyire magától értetődő biztonsággal és fesztelenséggel vette volna birtokába a nyilvánosságot. Szépek voltak és könnyedek, már megjelenésükben is, jókedvű zavartalansággal mutatták meg magukat a közönségnek, amelynél ezerszer nagyobb nagyságrendű néző-sereghez szoktatta már őket a tv. És nagyon szép volt a műsoruk is, négy nagy pillér-számával, a Beethoven-szonátával Onczay, a Bartók-rapszodiával Szenthelyi, a Schumann-sorozattal Berkes és a Contrasts-trióval Szenthelyi, Berkes és Kocsis Zoltán számára. Az Op. 102/1. C-dúr csellószonáta remekmű, egyike azoknak a trouvaille-csodáknak, amelyek Beethoven késői műveiben a legkevésbé magyarázhatóak. Témák, amelyeket kitalálni nem lehet, néhány hangból álló, végtelenül egyszerű dallamok, amelyekről azt hinné az ember: a világ kezdete óta megvoltak, csak meg kellett lelni őket. A befejező tétel nemcsak megtalálja ezt a témát, de a természetes lelőhelyét is megmutatja: a két hangszert. Ez a mű a cselló és a zongora szellemében született, mintha a két hangszer életre kelne és mint egy animációs filmben, önmagát mondaná el. Onczay Csaba és Varga Csilla értették ezt: tudták, hogy csak a hangszert kell szólni engedni. Nagyon jó volt Bartók I. rapszodiájának előadása is, amelyet Szenthelyi Miklós — Kocsis Zoltán kíséretével — egy Szigeti József poz-talanságával, egyvonalú egyszerűségével játszott el. Berkes Kálmán — szintén Kocsis Zoltánnal — Schumann Fantasiestücke című három darabját adta elő, elég nehéz feladatot vállalva és egyszersmind bizonyítva azt, hogy a romantika — mármint az igazi, mélyből jövő és emberi — egyáltalán nem áll olyan távol ettől a fiataliságtól. Hanem az est tetőpontja mégis Bartók Contrasts-triója volt. Az ellentétek — hangszerek, tempók, hangulatok, tartalmak hallatlanul ki-élezett szembenállásának — feszültsége a fiatalok nagyszerű előadásában a mester e késői művének olthatatlanul lobogó fiatalságát igazolta: ime a kontraszt, a világ és természet mélyébe pillantó lassú tétel körül a század legragyogóbb „könnyű zenéje”.

Ne feledkezzünk meg Farkas Ferenc borongós-heroikus Balladájáról, Onczay és Varga Csilla előadásában, sem az est bemutatójáról, Kocsis Zoltán apró, virtuóz és nagyon modern fényekben csillogó trió-szerenádjáról. És ne feledkezzünk meg az egész este jó hangulatáról, pedig nehéz nem megfélekedni róla, míg az ember a szégyenletes állapotban levő Kiscelli utcán szánkázva le nem ér a Bécsi útra. Ajánljuk a III. kerületi bölcs Tanács figyelmébe!